

**İSLÂM DÜŞÜNCESİNDE
ELEŞTİRİ KÜLTÜRÜ ve
TAHAMMÜL AHLÂKI-IV
(MODERN DÖNEM)**

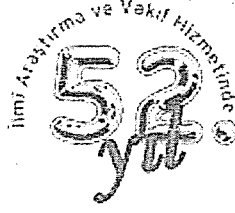
Milletlerarası Tartışmalı İlmî Toplantı

07-08 Ekim 2022

**Muş Alparslan Üniversitesi
İslami İlimler Fakültesi
Toplantı Salonu**

İstanbul 2022

® Bütün hakları mahfuzdur. Bu kitap İslâmî İlimler Araştırma Vakfı tarafından yayına hazırlanmış olup tebliğlerin ilmi ve fikri muhteva ile dil bakımından sorumluluğu tebliğ sahiplerine, te'lif hakları İSAV'a ait olup Bağcılar Belediyesinin desteği ile basılmıştır. *Kitapta yer alan çalışmalar hakem heyetinden geçmiş ve "Kitap bölümü" olarak değerlendirilmiştir.*

Toplantıyı Tertipleyenler:

**Muş Alparslan
Üniversitesi**

**İSLÂMÎ İLİMLER
ARAŞTIRMA VAKFI**

I- MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ İSLÂMÎ İLİMLER FAKÜLTESİ

Muş Alparslan Üniversitesi Külliyesi, 49250- MUŞ

Telefon: 90(0436) 249 49 49 - Fax 90(0436) 249 13 18

e-posta: bilgi@alparslan.edu.tr - web: www.alparslan.edu.tr

II- İSLÂMÎ İLİMLER ARAŞTIRMA VAKFI(İSAV)

Kızıtaşı, Kâmil Paşa Sokak, No. 5; Fatih-34080/İstanbul

Tel: +90 (0212) 523 54 57 – 523 74 36 Faks: 523 65 37

Web Sitesi: <http://www.isavvakfi.org> – isav.org.tr

e-posta: isav@isavvakfi.org – isav@isav.org.tr

Kütüphane Bilgi Kartı:

İslâm Düşüncesinde Eleştiri Kültürü ve Tahammül Ahlâkı-IV/ Editörler: Murat SERDAR, Cahit KARAALP, Abdullah ARCA, İstanbul: Kitap Dünyası, 2022, 632 s., 16x23,5 cm.

ISBN : 978-605-351-541-8

1. Kur'ân, 2. Toplum, 3. Fıkıh; 4. Dinî ve Sosyal Hayat; 5. Hukuk Tarihi

İslâmî İlimler Araştırma Vakfı(İSAV)'ın hediyesidir.

III

ARAP DİLİ VE EDEBİYATI

MODERN ARAP EDEBİYATINDA ELEŞTİRİ: MUSTAFA LUTFİ EL- MENFALÛTÎ ÖRNEĞİ

Sevda ÇETİN*

Giriş

1798. yılında Arap toplumu Batı medeniyetiyle temas kurmaya başlamıştır. Bu dönemde başta Mısır olmak üzere Arap ülkelerinde batılılaşma hareketlerinde önemli gelişmeler yaşanmıştır. Tercüme faaliyetlerinin hız kazandığı bu dönemde bazı edebiyatçıların çalışmalarında Batı kültürünün etkisi görülmüştür. Yeniliklerin yaşandığı Arap edebiyatında yazarlar eserlerinde toplumsal eleştiriye ön planda tutmuşlardır. Özellikle öykü ve roman alanında önemli gelişmeler kaydeden Arap edebiyatında yabancı dilde yapılan tercümeler ön plandadır. Muhammed Hüseyin Heykel, Zeynep isimli eseriyle modern dönemin ilk romanı olarak Arap edebiyatında yerini almıştır. Kendisi Fransızca bilmemesine rağmen arkadaşlarının yardımıyla yabancı dilde yazılan çevirileri yeniden şekillendirerek Arapça eserler kaleme alan Mustafa Lutfi el-Menfalûtî'nin öykü türünde kaleme aldığı en-Nazarât ve el-'Abarât isimli kitapları öykü sanatının ilk denemeleri olarak kabul edilmiştir. Mustafa Lutfi el-Menfalûtî'nin eserlerinde topluma yönelik yapılan eleştirilerin oldukça fazla olduğunu görmekteyiz.

1. Mustafa Lutfi el-Menfalûtî

Tam adı Mustafâ Lutfî b. Muhammed Lutfî b. Muhammed Hasen Lutfî el-Menfelûtî¹, 1876 yılında Asyût iline bağlı Menfalût kasabasında zengin

* Dr. Öğr. Üyesi, Muş Alparslan Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi, Arap Dili ve Belâğatı Anabilim Dalı, sevda.yaslak@gmail.com

¹ Rızkiye el-Hedâye, *et-Teşbîhu ve 'Ağrâduhu fî Rivâyeti "el-Fadîle"* li Mustafa Lutfî el-Menfalûtî: *Câmi'atu Sûnen Emîl el-İslâmîyyeti'l-Hükûmiyye*, (Endonezya: Külliyyetu'l Âdâbi Kısmi'l-Luğati'l-'Arabiyye ve Âdâbiha, 2012), 6.

olmayan orta halli denecek bir ailede dünyaya gelmiştir. Babası Arap annesi ise Türk'tür.² Aile, ilmi, edebi ve ahlakî özelliğiyle Menfalût'ta tanınan bir kesimdir. Mustafa Lütfî el-Menfalûtî ilk eğitimini el-Kuttâb'da alır, orada Kur'an-ı Kerim'i ezberler. On bir yaşına gelince babası eğitimini tamamlaması için Menfalûtî'yi Ezher'e gönderir ve orada on yıl kalır. (Burada din ve din eğitimi alır) Kur'an tefsirini inceleyen, ileriki yıllarda hayatına yön veren hocası şeyh Muhammed 'Abduh ile tanışır ve ondan ders almaya başlar.³ Hocası Muhammed 'Abduh, Menfalûtî'nin edebiyatına ve hayatına ışık tutacak en iyi, en mükemmel yolu çizer. Mustafa Lütfî el-Menfalûtî bir süre sonra Ezher'de gördüğü eğitimden sıkılmaya başlar çünkü yeteri kadar dini bilgilere sahip olan yazar, din değil de edebiyat alanına yoğunlaşmak ister.⁴ Menfalûtî, Arap edebiyatına büyük bir ilgi duyduğu için bu alanın okumalarına çok meyillidir. Bu nedenle müellif, İbn-i Mukaffa, el-Cahiz, Bedî'u-Zamân el-Hemedânî, el-Bâkîlânî, el-Âmidî ve Abbasi şairlerinin divanlarını okumuştur. Menfalûtî, Muhammed 'Abduh'un kitaplarını, döneminin tercüme edilmiş ve yazılmış eserlerini okumuştur. Mustafa Lütfî el-Menfalûtî mükemmel bir edebi kültüre ve kendine has yüksek bir edebi üsluba sahip olana kadar durmadan çalışmıştır. Menfalûtî, hocası Muhammed 'Abduh'un(1905) vefatına çok üzülmüş ve memleketi Menfalût'a geri dönmüştür. İki yıl memleketinde kalan yazar bu sürede el-Mü'eyyed gazetesinde haftalık makaleler yazmaya başlar. İlk makalesini 1907 yılının Ekim ayında kaleme almıştır. Mustafa Lütfî el-Menfalûtî, kırk sekiz yaşındayken (1924) genç yaşta hayatını kaybetmiştir.⁵

Mustafa Lütfî el-Menfalûtî modern dönemin ilk öykü yazarlarından. Yaşadığı dönemde saf ve adil bir edebiyatın varlığından söz etmek pek de mümkün olmadığı için yazıları geniş çapta kabul görmüştür. Modern dönemin ilk yılları eski edebiyatın donuk, yeni edebiyatta ise beklentilerin hâkim olduğu dönemlerdir. Okuyucu, Menfalûtî'nin yazılarında

² eş-Şeyh Kâmil Muhammed Muhammed 'Arîda, *Mustafa Lütfî el-Menfaluti Hayâtuhu ve Edebuhu* (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1993), 11.

³ Şevki Dayf, *el-Edebu'l-'Arabîyyu'l-Mu'asır fî Mısır*, 10. Baskı (Kahire: Dâru'l-Me'ârif) 227; eş-Şeyh Ahmed el-İskenderî- eş-Şeyh Mustafa 'Anânî. *el-Vasît fî'l-Edebi'l-'Arabîyyi ve Târîhihi*, 16. Baskı (Mısır: Dâru'l-Me'ârif), 407.

⁴ Ahmet Savran, *19. YY. Osmanlı Döneminde Yeni Arap Edebiyatı*, (Erzurum: Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayını, 1991), 172; ed-Duktûr Mahmud Hamdi Zakzuk, *Mevsû'atu A'lâmu'l Fikri'l-İslâmî* (Kahire: Vizâretu'l Evkâf, 2004), 1079.

⁵ Ömer ed-Desûkî, *Neş'etu'n-Nesri'l-Hadîs ve Tatavvuruhû*, (Kâhire: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, 2007), 170-172.

hüzün ve keder duygusunu rahatlıkla hisseder. İki çocuğunun aynı anda ölmesi ve karısının hastalanıp hayatını kaybetmesi yazarda hüznü bir üslup meydana getirmiştir. Ancak burada el- Menfalûtî'in başarısında vurgulanması gereken asıl nokta onun dönemin havasını yakalamış ve ona gerçek ve tam bir ifade kazandıran ilk yazar olmasıdır.⁶ Mustafa Lutfî el-Menfalûtî, Arapça dışında herhangi bir dil bilmemesine rağmen yabancı dillerden yapılan tercümeleri okumaktan geri durmamıştır. Bu tercümelerde en çok romantizmin etkisinde kalmıştır.⁷ Mustafa Lutfî el-Menfalûtî her ne kadar dini reform planlarının bir kısmını desteklese de geleneksel İslam'ı savunmuştur.⁸ Menfalûtî, dini geleneklere olan eğilimine rağmen dil ve edebiyatı öğrenmede ısrarcı olmuştur. Şiirler ve makaleler kaleme almıştır. Müellif, modern zamanın ilk öykü yazarıdır. Yumuşak kalpli, ince duygulu ve samimi bir arkadaş olan Menfalûtî, kederli ve yokluk dünyasında başına gelen her şey için derin bir üzüntüye kapılmıştır. Bu hüznü durumu yazılarında da görülmektedir. Düşüncelerinde karamsarlığa meyilli olduğu için hayatın sadece siyah sayfalarını görmüştür. Menfalûtî'nin gözünde hayat, gözyaşı ve sefaletten başka bir şey değildir. Yazar, yapıtlarında toplumsal kusurları, eksiklikleri, erdemleri, sevinçleri, saf ve basit bir üslupla kaleme almış.⁹

1910 yılında kaleme aldığı en-Nazarât (el-Mü'eyyed'de yayınlanan eleştiri, makale ve hikayeleri içerir.) isimli kitabı üç ciltten oluşur. 1915 yılında kitap formatında yayınlanan el-'Abarat isimli çalışması da dokuz öyküden oluşur, üçü orijinal, biri uyarlama ve beşi isimlendirilmemiş ancak görünüşe göre Fransız yazarlardan çevrilmiştir.¹⁰

2. Mustafa Lutfî el-Menfalûtî'nin Eserlerinde Eleştiri

Çağdaş Arap edebiyatında önemli bir yeri olan Mustafa Lutfî el-Menfalûtî'nin yazılarında çoğunlukla yoksulluk, çaresizlik ve kadın konuları

⁶ Salma Khadra Jayyusi, *Trends and Movements in Contemporary Arabic Poetry* (England: The University of London, 1970), 256.

⁷ ed-Desûkî, *Neş'etu'n-Nesri'l-Hadîs* ve Tatavvuruhû, 174.

⁸ Jacob M. Landau, *Modern Arap Edebiyatı Tarihi*, çev. Bedrettin Aytaç (Ankara: Gündoğan Yayınları, 1994), 12.

⁹ Joynal Abedin, "Contribution of Mustafa Lutfî al-Manfaluti to Arabic Short Story: A Brief Study" *IOSR Journal Of Humanities And Social Science* 10/3 (2013), 34-35; Mârûn 'Abbûd. *Edebu'l-'Arab*, (Beyrut: Dâru's-Sekâfe, 1968), 481-482; Edhem el-Cindî, *A'lâmu'l-Edeb ve'l-Fen*, 2.cilt (Dimeşk:1958), 496.

¹⁰ Trevor Le Gassick, *Modern Arabic Prose Literature: An Introduction* (Michigan: Institue of International Studies, 1970), 149.

ele alınmıştır. Menfalûtî çalışmalarında sınıfsal ayrım yapan adaletsiz insanları, fakirleri, ahlaka aykırı yaşam süren erkekleri, kadınları karşılaştıkları sorunları, kadınların ezilmişliği, Batı medeniyeti gibi sosyal muhtevalı konuları işlemiştir.

Menfalûtî, *Medînetu'se'âde* (Mutluluk Şehri)'de her şeyin adil, eşit ve ihtiyaçların temin edildiği hayali bir şehri ayrıntılarıyla anlatır. *Rahmetu'r-Rahme*'de: "Ey mesut insan! Merhametli ol... Açları doyur... Yoksulları giydir, üzüntülü, kederli olanları teselli et... Düşkün kadına ve dullara acı... Eşine, çocuğuna acı, onun iyi bir halet-i ruhiye içinde yetişmesine dikkat et... Hayvanlara karşı şefkatli ol, onları kafeste tutma..." gibi uyarılarda bulunarak toplumu düzeltmeye çalışmıştır. *el-İhsân fî'z-Zevâc*'da toplumun iyileşmesi gereken yaraları varken lüzumsuz harcanan paraya ve vazifesini gerektiği gibi yerine getirmeyen kurum ve kuruluşlara karşı çıkarak onlara eleştirilerde bulunmuştur.¹¹

Mustafa Lutfî el-Menfalûtî, *el-Ke'sul-'ûlâ* ((İlk Kadeh)'da sevdiği yakın bir arkadaşının içki bağımlılığını anlatır. Samimi, uzun süren bir dostluğun ardından aniden içki nedeniyle başka bir hale bürünen arkadaşının düştüğü durumu anlatır. Bir süre sonra arkadaşının hasta olduğunu öğrenir. Arkadaşını görmeye karar verir. Ancak arkadaşı fakir olduğu için yanında ne bir doktor ne de bir arkadaşı vardır. İçkiye teslim olmuş, kendine söz geçiremez hale gelen arkadaşının bir deri bir kemik kalmasına üzülmür. Aralarında şöyle bir konuşma geçer:

- *Falancanın sesini mi duyuyorum?*

Dedim ki:

- *Evet, neden şikâyet ediyorsun?*

Derin bir iç geçirdi, nerdeyse kaburga kemikleri kırılacaktı ki şöyle dedi:

- *İlk kadehten şikâyet ediyorum.*

Ben de:

- *Hangi kadehi kastediyorsun?*

- *Uğruna malımı, aklımı, sağlığımı ve şerefimi kaybettiğim kadehi kastediyorum ve işte bugün hayatımı kaybediyorum.*

- *Sana öğüt vermiştim ve seni uyarmıştım. Düştüğün bu felakete karşı seni uyardım, fakat sende bir şeyini (bir faydasını) bulamadım.*¹²

¹¹ Savran, 19. YY. Osmanlı Döneminde Yeni Arap Edebiyatı, 176.

¹² Mustafa Lutfî el-Menfalûtî, *En-Nezarât-el-'Abarât* (Beyrut: Dâru'l-Cil, 1984), 53.

Mustafa Lutfi el-Menfalûtî, *el-Ke'sul-'Ûlâ* (İlk Kadeh)'da eleştirdiği durumu "son pişmanlık fayda etmez" mesajıyla okuyucuya iletir. Yazar burada içkiye düşkün olan arkadaşını defalarca uyarmasına rağmen yanlışlarına durmadan devam etmesini eleştirir. İçkinin kişi üzerindeki bedensel ve ruhsal etkisine değinir. Ayrıca yazar burada arkadaşının hasta yatağında yalnız ve kimsesiz kalışına sebep olarak yoksulluğunu gösterir.

ed-Defnu's-Sağîr (Küçük Kabir)'de küçük yaşta vefat eden bir çocuğun cenazesinden bahsedilir. Menfalûtî, bu makalesinde hastalıktan, çaresizlikten, fakirlikten bahsederek maddiyata değer veren doktorları ve toplumu sert bir dille eleştirir.¹³

el-Ğanî ve'l-Fakîr (Zengin ve Fakir)'de bir yanda açlıktan acı çeken bir adamın dramı diğer yanda yediği yemekten dolayı hazımsızlık çeken zengin adamın sıkıntısını anlatır. Mustafa Lutfi el-Menfalûtî, kaleme aldığı yazılarında çoğu kez zengin ve fakir ayrımını ele alması dikkat çekici bir husus olarak göze çarpar. Makalede karşılaştığı bu iki durum üzerine şu yorumu yapar:

- *Ne tuhaf! Keşke bu zengin ihtiyacından fazla olan yemeği şu fakire verse, ikisi de ne hastalıktan ne de ağrıdan şikâyet ederlerdi.*

Hatta ilerleyen kısımlarda şöyle der:

- *Zengininin şişmanlığı fakirin açlığının intikamıdır!*
- *Gökyüzü suyunu sakınmadı, toprak bitkilerine cimri olmadı. Fakat güçlüünün kıskançlığı her ikisinin (gökyüzü ve toprağın) nimetlerini fakirin elinden aldı.*¹⁴

Burada yazar insanın aç gözlülüğünü ve doyumsuzluğunu eleştirir. Yine bu makalede güçlü kimselerin ellerinden gelse zayıfların kanlarını emeceklerine dikkat çekerek yine güçlü insanların zayıflar üzerinde kurduğu baskıyı ağır bir şekilde eleştirdiği görülür.

- *...(güçsüzlerin) Rızıklarını çaldıkları gibi kanlarını da emerlerdi, onları dünyada yaşama zevkinden mahrum bıraktıkları gibi onlara dünyayı da haram ederlerdi.*¹⁵

Ğurfetu'l 'Ahzân (Hüzün Odası)'nda Menfalûtî dürüst, edepli ve dindar görünen arkadaşının genç bir kızı evlenme vaadiyle hamile bırakarak nasıl kandırdığını anlatır. Burada yazar, sözde dindar görünümlü kişileri

¹³ el-Menfalûtî, *En-Nezarât-el-'Abarât*, 56.

¹⁴ el-Menfalûtî, *En-Nezarât-el-'Abarât*, 69-70.

¹⁵ el-Menfalûtî, *En-Nezarât-el-'Abarât*, 71.

eleştirilerde bulunur. Ayrıca Menfalûtî, makalenin sonunda güçlü ve zavallı erkekler diyerek erkeğin acizliğini anlatır. Erkeklerin kızlara karşı daha merhametli olmaya davet eder.

eş-Şehîdetanî (İki Şehit)'de babası tarafından evlendirilen bir kadının düştüğü durumu anlatır. Kadın çocuk sahibi olduktan sonra eşinin evli olduğunu öğrenir. Kadın her ne kadar eşinden boşanmak istese de kocası bu durumu kabul etmek istemez ancak karısının ve kızının da bakımını üstlenmez. Bir süre sonra hastalanan kadın kızıyla ortada yapayalnız kalır, ellerinde avuçlarında ne varsa hepsini satmak zorunda kalırlar. Adam kadını yapayalnız bırakarak kızını yanına alır, babanın kızına bakmadığını ve onu dövdüğünü ıstır. Kadın tüm bunları anlatırken birden o sırada kocası elinde kızıyla gelir, adam tüm yaptıklarından pişmandır. Durmadan annesini sayıklayan kızını annesinin yanında şifa bulsun diye geri getirmiştir. Anlatıcı kahraman kızı babasından alarak vefat eden annenin kucağına koyar. O anda ikisi de son nefesini vererek birlikte vefat ederler. Menfalûtî, bu öyküde kadınların düştüğü zor duruma değinir, genç kızın zorla evlendirilmesine karşı çıkarak ebeveynlerin genç kızlar üzerindeki baskısını eleştirir.

“Yıllar önce babam beni evlenip boşanmış bir adamla evlendirdi. Nerdeyse bir kadına bir yıl tahammül edemiyordu. Keşke genç kızlar ebeveynlerinin görüşlerini almadan kendi görüşlerine sahip olsaydı, kendim için nasıl bir seçim yapardım...” ¹⁶

Menfalûtî'nin yine burada aileleri tarafından zorla evlendirilen genç kızların karşılaştıkları sorunlara değinerek bu durumu eleştirdiğini görmekteyiz. Yine kocaları tarafından kötü muameleler gören çaresiz kadınları ve ihmal edilmiş çocukları anlatmıştır.

Katîletu'l-Cû (Açlık Kurbanı)'da Mustafa Lutfî el-Menfalûtî açlıktan ölen bir kadının durumunu anlatır. Kadına ölüme götüren bu olayın nedenlerini sorgularken insanoğlunun duyarsızlığına ve topluma ağır eleştirilerde bulunduğunu görürüz.

Bu zavallı (kadın) uçsuz bucaksız bir bölgede ya da bilinmeyen bir çölde ölmedi. Öyle olsaydı onun durumunda Allah'ın emri ve takdirine sığınardık. Tıpkı dünyanın karşısında güçsüz ve çaresiz kaldığımızda yaptığımız gibi. Ancak o herkesin gözü önünde, göz göre göre, gidip geldikleri yollarının üzerinde öldü... ¹⁷

¹⁶ el-Menfalûtî, *En-Nezarât-el-‘Abarât*, 464-465.

¹⁷ el-Menfalûtî, *En-Nezarât-el-‘Abarât*, 528-529.

Ölen kadını anlatırken dağların, taşların, hayvanların dahi insanlardan daha merhametli olduğunu vurgulayarak toplumun vurdumduymazlığından şikâyet eder. Ayrıca bu öyküsünde yoksullara gösteriş için ya da kendilerine itaat şartıyla yardım eden varlıklı insanların çıkarıcı tutumlarını eleştirir.

el-Laḳīta isimli öyküsünde yine zengin-fakir konusu ele alınmıştır. Kızlarını sahipsiz bırakan, sokağa atabilecek kadar vicdansız olan anne babanın sonrasında kızlarına sahip çıkan zengin birinin himayesi altına alınması anlatılır. Öykünün ilerleyen bölümlerinde köşk sahibi olan bu zenginin Batı okullarında okumuş, Avrupa kültüründe yetişen kızının varlığından söz edilir. Zenginin kızı eve gelen sahipsiz kızın varlığından rahatsızdır. Sahipsiz kız, tavır ve davranışla herkesin beğenisini kazanmıştır. Köşk sahibini kızı bir gün sevdiği adamla görüşmek ister ve bir not yazar sevdiğine. Bu not babasının eline geçer, sahipsiz kız babanın kızının yaptıkları karşısında üzülmemesi için notu kendisinin yazdığını söyler. Edep ve ahlaka çok önem veren zengin adam sahipsiz kızı evden kovar. Zengin adamın yaptıkları karşısında minnet duyan kız kendini nehre atarak intihar eder. Kızın çantasından çıkan nota ulaşan zengin adam üzüntüden hastalanır ve ölür. Mustafa Lutfi el-Menfalûtî bu öyküsünde Batı kültürünün olumsuz etkisine dikkat çeker. Çevresine karşı oldukça duyarlı olan babanın batıya özenen kızı tarafından ahlaki değerlerinin yok sayılması eleştirilmektedir. Öykünün sonunda yazar şöyle der:

*“Ey tüm insanlar, bugünden sonra soy ve şeref üzerine yemin etmeyiniz. Gecekondu eğitimi ve saray eğitimi arasında ayırım yapmayın. Faziletin sadece zenginlere boyun eğmek ve güçlüye hapsolmak olduğunu sanmayın. Bildiğiniz gibi hayat, kıvrımlı hadiselerinde soylulardan rezilleri ve buluntulardan faziletlieleri saklamıştır.”*¹⁸

el-İslâm ve'l-Mesîhiyye (İslam ve Hristiyanlık) adlı makalesinde Lord Cromer'in İslam dinine yönelttiği eleştirileri ele almıştır. "İslam donuk bir dindir. Bu nedenle medeniyeti olamaz." iddiasına katılmadığını ifade ederek mevcut Batı medeniyetinin temelini İslam'a ve Müslümanlara dayandığını savunmuştur. Buna ek olarak İslamiyet'in geniş bir din olduğunu ve hayatın tüm yönlerini kapsadığını örneklerle anlatmaya çalışmıştır. **el-Medeniyyetu'l-Ğarbiyye** (Batı Medeniyeti) yazısında, Batı medeniyetinin genelde kötü yönlerinin alındığını belirtir. Mısır toplumunun eksik ve aksak yönlerinin olduğunu ifade eden Menfalûtî, bunlara çözümü Batı

¹⁸ el-Menfalûtî, *En-Nezarât-el-'Abarât*, 338.

medeniyetinde aramak yerine İslam medeniyetinde aranması gerektiğini savunmuştur.¹⁹

Sonuç

Modern Arap nesrinin önde gelen simalarından biri olan Mustafa Lütfi el- Menfalûtî'nin kaleme aldığı öykü ve makalelerini incelediğimizde yazarın eserlerinde kadınlara ve yoksullara çok fazla yer verdiğini görürüz. Ancak bu kadınlar yaşama zevki olmayan mutsuz ve umutsuz kadınlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Menfalûtî'nin eserlerinde önemli yer tutan -aynı zamanda toplumun önemli sorunlarından biri olan- fakirlik konusunun da sıklıkla ele alınan temalardan olduğu görülür. Fakirleri anlatırken zenginlere ağır eleştirilerde bulunarak fakirlere yardım çağrısında bulunur. Menfalûtî'nin *el-İslâm ve 'l-Mesîhiyye, el-Medeniyyetu'l-Ğarbiyye gibi* makalelerine bakarak İslam kültürünü eleştiren Batı medeniyetine ağır eleştirilerde bulunduğunu söylemek mümkündür. Yazarın üslubunda hüznün ve karamsarlık ağırlıklı işlenen duygulardır. Toplumun meselelerini kendine dert edinen Mustafa Lütfi el- Menfalûtî toplumda gördüğü, yaşadığı eksiklikleri ve olumsuzlukları eserlerinde işleyerek okuyucuyu etkilemeyi başarmıştır.

Kaynakça

Abbûd, Mârûn. *Edebu'l- 'Arab*. Beyrut: Dâru's-Sekâfe, 1968.

Abedin, Joynal. "Contribution of Mustafa Lutfi al-Manfaluti to Arabic Short Story: A Brief Study", *IOSR Journal Of Humanities And Social Science (IOSR-JHSS)* 10/3 (March 2013), 34-37.

Dayf, Şevki. *el-Edebu'l- 'Arabiyyu'l-Mu'asır fî Mısır, Dâru'l-Me'ârif*. Kahire.

ed-Desûkî, Ömer. *Neş'etu'n-Nesri'l-Hadîs ve Tatavvuruhû*. Kâhire: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, 2007.

el-Cindî, Edhem. *A'lâmu'l-Edeb ve'l-Fen*. 2.cilt. Dimeşk: 1958.

el-İskenderî, eş-Şeyh Ahmed. 'Anânî, eş-Şeyh Mustafa. *el-Vasît fî'l-Edebi'l-'Arabiyyi ve Târîhihi*. Mısır: Dâru'l-Me'ârif, 16.Baskı.

Eş-Şeyh Kâmil Muhammed Muhammed 'Arîda, *Mustafa Lütfi el-Menfaluti Hayâtuhu ve Edebuhu*, Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l 'İlmiyye, 1993.

¹⁹ Emrullah İşler, "Modern Arap Edebiyatında Bir Öncü Mustafa Lutfi elMenfalûtî", *Nüşa* 1/3 (Güz 2001),79.

ed-Duktûr Mahmud Hamdi Zakzuk. *Mevsû'atu A'lâmu'l Fikri'l-İslâmî*, Kahire: Vizâretu'l Evkâf, 2004.

İşler, Emrullah. "Modern Arap Edebiyatında Bir Öncü Mustafa Lutfi el-Menfalûfî", *Nüşa* 1/3 (Güz 2001), 71-88.

Jacob, M. Landau. *Modern Arap Edebiyatı Tarihi*. çev. Bedrettin Aytaç. Ankara: Gündoğan Yayınları, 1994.

Jayyusi, Salma Khadra. *Trends and Movements in Contemporary Arabic Poetry*. England: The University of London, Doktora Tezi, 1970.

Le Gassi, Trevor. "Modern Arabic Literature: An Intorduction", *Michigan: Institue of International Studies*, 1970.

Lutfi, Mustafa. *el-Menfalûfî. En-Nezarât-el-'Abarât*. Beyrut: Dâru'l-Cîl, 1984.

Rızkîye, el-Hedâye, *et-Teşbihu ve 'Ağrâduhu fî Rivâyeti "el-Fadîle" li Mustafa Lutfî el-Menfalûfî, Câmi'atu Sûnen Emîl el-İslâmîyyeti'l-Hükûmiyye*. Endonezya: Külliyyetu'l Âdâbi Kısımî'l-Luğati'l-'Arabiyye ve Âdâbiha, 2012.

Savran, Ahmet. *19. YY. Osmanlı Döneminde Yeni Arap Edebiyatı*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayını, 1991.